

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Без перебільшення, увесь світ очікує перемогу України у триваючій війні РФ проти нашої країни. Успіхи на фронті повинні супроводжуватись мобілізацією вітчизняної системи кримінальної юстиції для ефективного розслідування та притягнення до відповідальності за вчинені злочини про Українського народу як військовослужбовців російської армії, так і найвищого керівництва держави-терориста.

Кримінально-правова політика України, а також кримінально-правова доктрина упродовж 2022 року, як і всі сфери суспільного життя, була переорієнтована на потреби воєнного часу, на забезпечення першочергових напрямів протидії збройній агресії РФ. Відповідно було змінено вектори наукових досліджень у галузі кримінального права з вивчення «довоєнних» проблем держави та права на розробку тих проблем, що стали першочерговими після 24 лютого 2022 року. Упродовж 2023 року наукова розробка проблем, пов'язаних з кримінально-правовою протидією злочинам, вчиненим в умовах війни, розслідуванням і судовим розглядом відповідних «воєнних» проваджень, залишається актуальною, а також збереже свою важливість у час повоєнної відбудови нашої держави.

Тому від ефективної реалізації найбільш актуальних напрямів кримінально-правової політики України в умовах війни залежить, без будь-якого перебільшення, побудова правової держави, її інтеграція до Європейського Союзу, рівень нормативного забезпечення кримінально-правової охорони людини, її прав і свобод та реальний захист цієї найвищої соціальної цінності як на національному, так і міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами поняття та напрямів кримінально-правової політики займались багато вітчизняних учених, зокрема, П. Андрушко, Ю. Баулін, В. Борисов, В. Гришук, О. Дудоров, З. Загиней-Заболотенко, М. Карчевський, І. Козич, О. Костенко, О. Максимів, А. Музика, В. Навроцький, Ю. Пономаренко, Н. Савінова, Є. Стрельцов, В. Тацій, О. Тубілець, В. Туляков, М. Хавронюк, В. Харченко, М. Чубинський, П. Фріс та ін. За останні три роки вийшли друком монографії І. Козича «Кримінально-правова політика: функції та функціонування» (2020), П. Фріса «Ідеологія кримінально-правової політики» (2021), О. Тубілець «Реалізація кримінально-правової політики України шляхом застосування кримінального закону» (2021). У працях цих та інших вчених закладено фундамент науки кримінально-правової політики в Україні. Однак сьогодні, в умовах війни, необхідно переглянути її пріоритетні напрями.

Мета статті – визначити найбільш актуальні напрями кримінально-правової політики України в умовах війни.

Основні результати дослідження. Очевидно, що з моменту початку повномасштабної війни РФ проти нашої країни не відбулось кардинальних змін кримінально-правової політики. Насамперед війна почалась ще у 2014 році, і з цього року політика нашої держави у сфері протидії злочинності, і кримінально-правова, зокрема, почала трансформуватися. Крім того, є традиційно пріоритетні («вічно» актуальні) напрями кримінально-правової політики, які не втрачають своєї значущості і в період воєнного стану. До таких слід віднести насамперед протидію корупції. Свідчення тому – останній гучний корупційний скандал: НАБУ і САП викрили масштабну корупцію у Верховному Суді, а саме схему щодо одержання кількомільйонної неправомірної вигоди головою суду та іншими суддями. Тобто попри надвисокі заробітні плати окремі судді все ж є учасниками корупційних схем, що є свідченням того, що матеріальне заохочення не є ефективним запо-

біжником протидії корупції. Корупція у вищому судовому органі країни підриває довіру до всієї системи органів державної влади. У державі, ураженій вірусом корупції, не можливо забезпечити справедливе правосуддя, а відтак – захист прав і свобод громадян, гарантованих їм Конституцією України. Високий рівень корупції у воюючій державі – це її внутрішній ворог. Вчені справедливо констатують: «Корупція є найбільшою внутрішньою загрозою національній безпеці України...» [1, с. 158]; «на безпеку держави посягає кілька груп злочинів, і корупція віднесена до однієї з таких груп – ті, що забезпечують здійснення злочинів, які безпосередньо зазіхають на безпеку держави» [2, с. 461].

Корупція в Україні сьогодні досягла таких масштабів, що сприймається як головна загроза незалежності та національній безпеці не лише громадянами України, а й міжнародною спільнотою: «Корупція не дає змоги Україні стати повноцінною процвітаючою демократією і заважає їй боротись проти порушень Росії» (звіт Гельсінської комісії США (Комісії з безпеки і співробітництва в Європі)) [3]. Слід погодитись із тим, що системне використання корупції шляхом її впровадження в сектор оборони і безпеки України, а також в окремі європейські інституції та відносини є невід’ємною складовою гібридної війни РФ та її агресивної стратегії в реалізації своїх імперських планів [4].

Отже, наукові дослідження у сфері кримінально-правової протидії корупції повинні бути спрямовані на досягнення такого результату, як мінімізація причин та умов корупційних і пов’язаних з корупцією правопорушень, зменшення їхнього руйнівного впливу на і без того ослаблену економіку, а також добробут українського населення, невідворотність притягнення до кримінальної відповідальності усіх осіб, причетних до корупції.

Зокрема, наукової розробки потребує забезпечення конфіскації майна, що належить окремим особам і компаніям, які причетні до збройної агресії РФ. Так, наукові розробки та політична воля стали запорукою ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов’язаних з активами окремих осіб» (12.05.2022), на підставі якого вже приймаються рішення про конфіскацію майна осіб, які матеріально забезпечують збройну агресію РФ.

В Україні існує розгалужене законодавство у сфері протидії корупції, яке відповідає більшості міжнародних стандартів і вимог у цій сфері, проте неефективними є репресивні заходи у протидії корупції та корупційній злочинності. Лише репресіями неможливо подолати корупцію. На думку вчених, «основна причина неієвності КК України полягає у тому, що кримінально-правова протидія найбільш небезпечним корупційним злочинам здійснюється на основі норм, застосування яких напряму залежить від волі осіб, які самі є елементами корупційних мереж. У зв’язку із цим чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) пристосований для об’єктивної боротьби тільки з низовою, епізодичною, децентралізованою та побутовою корупцією» [5, с. 232]. Правдивість першої частини цитати підтверджується виявленими фактами корупції у Верховному Суді. Однак не погоджуюсь з тим, що чинний КК України пристосований для об’єктивної боротьби тільки з низовою, побутовою корупцією. КК України пристосований та об’єктивно може бути ефективним і для протидії найвищому рівню корупції, для притягнення до відповідальності корупціонерів-високопосадовців, якщо на те буде політична воля керівництва держави.

Ефективна протидія корупції на всіх рівнях неможлива без симбіозу таких її складових, як вплив на причини та умови корупції, створення системного антикорупційного законодавства, забезпечення невідворотного притягнення до кримінальної відповідальності всіх, без винятку, осіб, причетних до корупції у всіх гілках державної влади. Однак такий симбіоз здатен принести позитивний результат лише за умови наявності політичної волі керівництва держави – «*conditio sine qua non*» (умова, без якої немає) ефективної протидії корупції в державі, необхідна умова настання результату [6].

Отже, в умовах війни корупція в Україні є внутрішнім ворогом / агресором, адже становить реальну загрозу для безпеки держави, захисту прав і свобод громадян України, і як наслідок – послаблює нашу державу на шляху до повної перемоги у боротьбі із зовнішньою військовою агресією. Кримінально-правове забезпечення протидії корупції у всіх сферах, насамперед сфері оборони, є тим важливим чинником, що сприятиме перемозі нашої держави над країною-агресоркою.

Крім того, у статтях Особливої частини КК України з'явилися такі кваліфікуючі ознаки диверсії, крадіжки, грабежу тощо, як «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ст. 113), «в умовах воєнного або надзвичайного стану» (статті 185, 186) тощо. У Загальній частині КК України у ст. 69 при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, є обмеження застосування щодо окремих правопорушень – «вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці». Очевидно, що багато злочинів, вчинених в умовах війни, є такими, що мають вищу суспільну небезпеку, ніж подібні дії у мирний час. Це стосується і корупційних кримінальних правопорушень й інших посягань. Тому наукового обговорення потребує ідея про внесення до переліку обставин, що обтяжують покарання, такої обставини, як «в умовах воєнного стану або надзвичайного стану чи в період збройного конфлікту» (як факультативна обставина, коли залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення суд може не визнати її такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирок).

Корупція є імперативною складовою організованої злочинної діяльності. Ще одним «вічним» пріоритетним напрямом кримінально-правової політики є протидія організованій злочинності, об'єктивні реалії розвитку якої в Україні свідчать про її транснаціоналізацію в умовах глобалізованого світу. В останні роки прогнозовано набули організованих форм екстремізм, тероризм і сепаратизм. Терористична діяльність, з якою зіткнулася Україна (йдеться насамперед про діяльність таких терористичних організацій, як «ДНР» і «ЛНР»), має міжнародний характер і загрожує європейській і глобальній безпеці. Окрім того, загрозу національній безпеці України становлять незаконні воєнізовані або збройні формування, а також незаконні органи влади, які створюються на тимчасово окупованих територіях України. Притягнення до кримінальної відповідальності лідерів і рядових учасників цих організацій і формувань повинно мати належне кримінально-правове підґрунтя. Так, проблема визнання «ЛНР» і «ДНР» терористичними організаціями спочатку була обґрунтована у науці кримінального права, у тому числі й науковцями Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, а згодом ця ідея була втілена у правовому Висновку Верховного Суду, відповідно до якого для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 258-3 КК існування окремого судового рішення, рішення органу законодавчої чи виконавчої влади про визнання діяльності терористичною не вимагається [7]. Однак за 9 років вітчизняний законодавець так і не вирішив проблеми кримінально-правової кваліфікації учасників злочинних організацій «ДНР», «ЛНР», які заподіюють шкоду не лише громадській, а й національній безпеці України, зокрема в частині порушення суверенітету і територіальної цілісності. Нагального вирішення потребує проблема нормативного визначення злочинних організацій, мета створення яких полягає у заподіянні шкоди основам національної безпеки України за безпосередньою участю представників іноземної держави. Очевидно, що, попри кваліфікацію дій винних осіб як учасників терористичних організацій, мета їх діяльності інша. Тому й відсутня уніфікована кваліфікація в судових рішеннях, хоча й переважає саме ст. 258-3 КК України (участь у терористичній організації чи сприяння її діяльності).

Першочерговим завданням є також розробка і прийняття нового законодавства у цій сфері. Адже зміни до КК України, що вносяться регулярно, проте безсистемно й хаотично, не вирішують аналізовану проблему, а навпаки, ускладнюють правозастосування у сфері протидії організованій злочинності. На жаль, це стосується кримінального закону в цілому. Вчені зауважують, що коли зміни до КК України вносяться без належного кримінологічного та політико-правового обґрунтування, відбувається не завжди мотивована криміналізація [8, с. 7]. І це не єдиний негативний наслідок такої законотворчості. Погоджуємось також із В. Навроцьким у тому, що в міру накопичення змін і доповнень до КК України з моменту набрання ним чинності у вересні 2001 року, кількість термінологічних негараздів все зростає і зростає.... Наслідком цього є як дискусії в літературі щодо змісту окремих термінів, так і нестабільність правозастосовної практики, те, що кримінальне право України стає все менш зрозумілим і передбачуваним як для фахівців у цій галузі, так і для пересічних людей [9, с. 9]. Зауважу, що правова визначеність є одним із елементів верховенства права – фундаментального принципу кримінально-правової політики.

Необхідним є прийняття Закону (умовна назва – «Про засади протидії організованим формам злочинності в Україні»), який повинен базуватись на чинному законодавстві України та враховувати сучасний стан і тенденції розвитку організованої злочинності у світі, насамперед її трансна-

ціональний характер, симбіоз із корупцією, а також специфіку вітчизняних організованих форм тероризму, сепаратизму та колабораціонізму [10, с. 402]. У Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України, наголошено, що організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці [11]. І якщо російську агресію відносять до зовнішніх умов виникнення сепаратизму в Україні, то до внутрішніх умов – проникнення організованої злочинності в урядові інституції, мовне питання, економічна нестабільність у державі, невдоволення державною владою, практично відсутність інформаційної політики, спрямованої на підтримання національної самобутності українського народу тощо [12, с. 91].

Протидія злочинам проти основ національної безпеки, зокрема державній зраді та колабораціонізму, – це напрями, актуалізовані воєнною агресією. Головний обов'язок Української держави – утвердження й забезпечення прав та свобод людини. Цей імператив зазнав фіаско в умовах російсько-української війни. Не вдалось захистити фундаментальні державні цінності, як-то конституційний лад, суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, і, як результат – небачене за масштабами та зухвалістю порушення окупантами прав і свобод громадян України. Стратегія національної безпеки України на сучасному етапі повинна реалізовуватися за принципом «безпека держави – безпека людини». В умовах війни не можна применшувати значення держави як об'єкта кримінально-правової охорони, оскільки незахищена держава не здатна захистити права і свободи своїх громадян, гарантовані Конституцією України. Тому доцільною є зміна назви розділу I Особливої частини КК на «Злочини проти держави», у якому слід передбачити норму про кримінальну відповідальність за створення та діяльність злочинної організації антидержавної спрямованості [13, с. 24].

З 2014 року науковці в галузі кримінального права наголошували на необхідності кримінально-правового регулювання відповідальності за колабораціонізм (2022 р.). Однак Верховна Рада України відреагувала на ці заклики лише після початку повномасштабного вторгнення й оновила кримінальне законодавство в частині відповідальності за злочини проти основ національної безпеки, воєнні кримінальні правопорушення тощо. Водночас оскільки норми про колабораціонізм ухвалювались поспіхом, то уже піддані критиці вітчизняними науковцями і потребують удосконалення. Адже після деокупації всіх наших територій не можна допустити необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності українських громадян, які не брали участі в колабораційній діяльності.

Також на території України окупанти скоюють значну кількість міжнародних і воєнних злочинів, протидія яким – новітній актуальний напрям кримінально-правової політики. Наявних норм у КК України виявилось недостатньо, існує потреба у прийнятті новел, що більш жорстко реагують на кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану.

Оскільки загалом усе українське суспільство є колективною жертвою злочину агресії з боку РФ, то слід залучити міжнародні інституції для здійснення справедливого правосуддя як щодо керівництва держави-агресора, держав-співучасників (пособників), так і щодо кожного військового, який вчинив злочини в Україні. Необхідним є пошук механізмів притягнення представників держави-агресора та держав-співучасників (Республіка Білорусь, Іран) до відповідальності. Повинно йтися як про національну кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів, так і про міжнародно-правову відповідальність держави, яка включає настання міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб, які представляють державу-агресора. Після перемоги у цій війни Україна як жертва найжорстокішого у XXI столітті злочину агресії з боку РФ, маючи уже певний досвід протидії вчиненню міжнародних злочинів та їх розслідування, повинна ініціювати створення Кодексу міжнародних злочинів.

Задекларована система колективної безпеки виявилась неефективним запобіжником війни. Відтак, на сьогодні єдиним ефективним засобом зупинення агресії проти України є передбачена Статутом ООН самооборона і перемога воєнним шляхом. Крім того, пересічним громадянам іноді доводиться самотужки чинити збройний опір загарбникам. Відбулась актуалізація такого напрямку кримінально-правової політики, як кримінально-правова регламентація права на необхідну оборону, заподіяння шкоди за умов крайньої необхідності, фізичного і психічного примусу тощо (наразі унормовано виключення кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї

цивільними особами, а також за діяння, вчинене на виконання обов'язку щодо захисту вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України).

Якщо державний механізм захисту прав і свобод громадян не спрацьовує, то кожна особа отримує право на самостійний захист. У цьому контексті слід визнати, що суверенні права, які порушує агресія, покликана відновити самооборона, – це точка стику і взаємозв'язку двох основних теоретичних підходів до вивчення інституту права на самооборону і в міжнародному праві. Відповідно до ст. 51 Статуту ООН право на самооборону – це право держави на індивідуальну і колективну самооборону в разі збройного нападу на неї іншої держави. Водночас поняття самооборони як законної оборони походить від внутрішнього права, насамперед кримінального. Очевидно, що необхідну оборону від дій агресора слід розглядати як правомірне суспільно корисне насильство.

Захист потерпілих від злочинів є актуальним напрямом кримінально-правової політики. Попри те, що терміном «потерпілий» оперують й інші науки юридичного циклу, все ж зміст його прямо пов'язаний із кримінальним правом. В останні роки активно обговорюється питання щодо віднесення потерпілого до суб'єкта матеріальних кримінально-правових відносин. Водночас визначення його в чинному КК України немає. У останній редакції проєкту КК України, оприлюдненому робочою групою з розвитку кримінального права України 19 травня 2023 року, принцип гуманізму включає й таке положення: «Цей Кодекс забезпечує визнання та дотримання прав, свобод і законних інтересів потерпілої особи» [14]. Далі цього розробники кодексу не пішли. Погоджуюсь із вченими, які одним із варіантів вирішення цієї проблеми вважають його визначення в КК, «яке б відображало саме кримінально-правову природу потерпілого» [15, с. 18]. Слід вивчити можливість врахування думки потерпілої особи при вирішенні питань, пов'язаних із призначенням судом покарання винній особі чи звільнення від нього, при обранні їй заходів пробації, умовно-достроковому звільненні тощо.

У період війни важливого значення набуває не лише правосуддя щодо винних у вчиненні воєнних і міжнародних злочинів, а й є справедливе правосуддя для жертв злочинів. Під час цієї збройної агресії, на нашу думку, все українське суспільство не лише індивідуально і колективно діє з метою захисту від ворога, а й є своєрідною колективною жертвою (потерпілим) від злочину агресії з боку РФ. У контексті розуміння колективної жертви слід говорити й про колективну травму, завдану українському народу російською державою. На жаль, у пропонованому проєкті КК України серед принципів не знайшлося місця справедливості. Тоді як фундаментальним завданням кримінально-правової політики нашої держави має стати забезпечення права кожного потерпілого від російської агресії на справедливий суд. Відповідно метою діяльності органів кримінальної юстиції у повоєнний час має бути відновлення справедливості шляхом призначення адекватного заходу кримінально-правового впливу (покарання і заходів кримінально-правового характеру) за вчинені під час війни злочини.

Основні результати і висновки дослідження. Звісно, у межах наукової статті не можливо розкрити всі актуальні напрями вітчизняної кримінально-правової політики. Однак актуальні проблеми кримінально-правової політики України, найбільш важливі в умовах війни, умовно можна поділяти на три групи:

- 1) традиційно пріоритетні («вічні»), актуальність яких лише посилилась у період війни (протидія корупції, тероризму, організованих злочинності тощо);
- 2) новітні, що набули своєї актуальності під час війни (протидія міжнародним і воєнним кримінальним правопорушенням, злочинам проти основ національної безпеки (проти держави), розширення переліку обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння);
- 3) прогнозовані, що передбачувано актуалізуються у післявоєнний період (підвищення рівня насильницької злочинності, суїцидів і правопорушень, пов'язаних із застосуванням зброї).

Список використаних джерел

1. Мельник М. І. Антикорупційна діяльність держави: проблема відповідності Конституції України. *Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи: матеріали панельної дискусії IV Харків. Міжнарод. юрид. форум* (Харків, 23–24 вересня). Харків: Право, 2020. С. 157–166.

2. Малахов Г. Б. Кримінально-правова політика у сфері державної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 459–462. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/116.pdf
3. «Внутрішній ворог України» – звіт Гельсінської комісії США. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/vnutrishny-voroh/4073627.html>
4. Бурба В. В., Суворов О. М. Корупційні ризики як складова терористичних проявів в контексті гібридної війни. URL: http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581428685.htm
5. Михайленко Д. Г. Проблеми формування та реалізації політичної волі протидіяти корупції в Україні. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*: монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова. Миколаїв: Ліон, 2016. С. 207–238.
6. Кваша О. О. Політична воля – необхідна умова ефективної протидії корупції. *Правова держава*. Вип. 31. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2020. С. 359–365.
7. Постанова Верховного Суду від 5 липня 2018 року у справі № 225/6151/15-к URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/75241808>
8. Тубелець О. С. Реалізація кримінально-правової політики України шляхом застосування кримінального закону: монограф. Київ: Парлам. вид-во, 2021. 424 с.
9. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 376 с.
10. Кваша О. О. Вдосконалення законодавства у сфері протидії організованим формам злочинності: ілюзії та реальність. *Правова держава*. Вип. 32. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2021. С. 394–403.
11. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>
12. Беркій Т. М. Кримінологічна характеристика та попередження сепаратизму в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2021. 223 с.
13. Кваша О. О. Родовий об'єкт злочинів першого розділу Особливої частини Кримінального кодексу України: держава & національна безпека. *Право України*. 2022. № 11. С. 24–36.
14. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/19/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-19-05-2023.pdf>
15. Слободянюк П. Л. Судовий захист прав потерпілого в Україні як конституційно-правова гарантія: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2023. 232 с.

References

1. Melnyk M. I. Antykoruptsiina diialnist derzhavy: problema vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy. *Zabezpechennia pravoporiadku v umovakh koronakryzy*: mat-ly panelnoi dyskusii IV Kharkiv. Mizhnarod. yuryd. forum. Kharkiv, 23–24 veresnia. Kharkiv: Pravo, 2020. S. 157–166.
2. Malakhov H. B. Kryminalno-pravova polityka u sferi derzhavnoi bezpeky Ukrainy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 4/2021. S. 459–462. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/116.pdf
3. «Vnutrishnii voroh Ukrainy» – zvit Helsinskoi komisii SSHA. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/vnutrishny-voroh/4073627.html>
4. Burba V. V., Suvorov O. M. Koruptsiini ryzyky yak skladova terorystychnykh proiaviv v konteksti hibrydnoi viiny. URL: http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581428685.htm
5. Mykhailenko D. H. Problemy formuvannia ta realizatsii politychnoi voli protydiiaty koruptsii v Ukraini. *Pravovyi vplyv na nepravomirnu povedinku*: aktualni hrani. monohr. / za red. O. V. Kozachenka, Ye. L. Streltsova. Mykolaiv: Ilion, 2016. S. 207–238.
6. Kvasha O. O. Politychna volia – neobkhdna umova efektyvnoi protydii koruptsii. *Pravova derzhava*. Vyp. 31. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2020. S. 359–365.
7. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 5 lypnia 2018 roku u spravi № 225/6151/15-k. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/75241808>
8. Tubelets O. S. Realizatsiia kryminalno-pravovoi polityky Ukrainy shliakhom zastosuvannia kryminalnoho zakonu: Monohraf. Kyiv: Parlam. vyd-vo, 2021. 424 s.
9. Navrotskyi V. O. Naskrizni kryminalno-pravovi poniattia: navch. posib. Kyiv: Yurinkom Inter, 2023. 376 s.
10. Kvasha O. O. Vdoskonalennia zakonodavstva u sferi protydii orhanizovanym formam zlochynnosti: iliuzii ta realnist. *Pravova derzhava*. Vyp. 32. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2021. S. 394–403.
11. Pro skhvalennia Stratehii borotby z orhanizovanoi zlochynnistiu. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>

12. Berkii T. M. Kryminolohichna kharakterystyka ta poperedzhennia separatyzmu v Ukraini: dys. ... kand. yuryd. nauk. Lviv, 2021. 223 s.
13. Kvasha O. O. Rodovyi ob'ekt zlochyniv pershoho rozdil Osoblyvoi chastyi Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: derzhava & natsionalna bezpeka. *Pravo Ukrainy*. 2022. № 11. S. 24–36.
14. Tekst proiektu novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/19/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-19-05-2023.pdf>
15. Slobodianiuk P. L. sudovi zakhyst prav poterpiloho v Ukraini yak konstytutsiino-pravova harantiia: monohrafiia. Kyiv: Parlam. vyd-vo, 2023. 232 s.

Кваша О. О. Актуальні проблеми кримінально-правової політики України в умовах війни

Актуальні проблеми кримінально-правової політики України, найбільш важливі в умовах війни, можна розподілити на три групи. Перша – це традиційно пріоритетні напрями, актуальність яких лише посилюється у період війни (протидія корупції, тероризму, організованій злочинності тощо). Кримінально-правове забезпечення протидії корупції у всіх сферах, насамперед у сфері оборони, є тим важливим чинником, що сприятиме перемозі нашої держави над РФ. Новітніми є напрями, що набули актуальності під час війни (протидія міжнародним і воєнним кримінальним правопорушенням, злочинам проти основ національної безпеки (проти держави), розширення переліку обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння). Поняття самооборони як законної оборони походить від внутрішнього права, насамперед кримінального. Необхідну оборону від дій агресора слід розглядати як правомірне суспільно корисне насильство. Прогнозовані напрями, які актуалізуються у період післявоєнної відбудови держави – це протидія підвищенню рівня насильницької злочинності, суїцидам і правопорушенням, пов'язаним із застосуванням зброї.

Ключові слова: кримінально-правова політика, протидія, корупція, організована злочинність, насильство, необхідна оборона, справедливе правосуддя, міжнародний злочин, воєнний злочин, злочини проти основ національної безпеки України, злочинна організація, тероризм, колабораціонізм, безпека держави, потерпілий.

Kvasha O. O. Actual problems of the criminal and legal policy of Ukraine in the conditions of war

Scientific research in the field of criminal and legal counteraction to corruption should be aimed at achieving such a result as minimizing the causes and conditions of corruption and corruption-related offenses, reducing their destructive impact on the already weakened economy, as well as the welfare of the Ukrainian population, the inevitability of being drawn to criminal liability of all persons involved in corruption. The norms on collaborationism, which were adopted in a hurry, have already been criticized by domestic scientists and need improvement. After the de-occupation of all our territories, it is impossible to allow unjustified prosecution of Ukrainian citizens who did not participate in collaborative activities. After the victory in this war, Ukraine, as a victim of the most brutal crime of aggression by Russia in the 21st century, having already some experience in countering the commission of international crimes and their investigation, should initiate the creation of the Code of International Crimes.

Protection of victims from crimes is an actual area of criminal law policy. Despite the fact that the term «victim» is used by other sciences of the legal cycle, its meaning is directly related to criminal law. In recent years, the issue of classifying the victim as a subject of material criminal law relations has been actively discussed.

Current problems of the criminal law policy of Ukraine, the most important in the conditions of war, can be divided into three groups. The first is the traditionally priority areas that only increased their relevance during the war (fighting corruption, terrorism, organized crime, etc.). The criminal law protection against corruption in all spheres, primarily in the sphere of defense, is the important factor that will contribute to the victory of our state over Russia. The most recent are directions that became relevant during the war (combating international and military criminal offenses, crimes against the foundations of national security (against the state), expanding the list of circumstances that exclude the criminal illegality of an act). The concept of self-defense as legitimate defense comes from domestic law, primarily criminal law. Necessary defense against the actions of an aggressor should be considered as legitimate socially beneficial violence. The predicted directions, which are actualized during the period of post-war reconstruction of the state, are countermeasures against the increase in the level of violent crime, suicides, and crimes related to the use of weapons.

Key words: criminal law policy, counteraction, corruption, organized crime, violence, necessary defense, fair justice, international crime, war crime, crimes against the foundations of national security of Ukraine, criminal organization, terrorism, collaborationism, state security, victim.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-41-47